

شوک ارزی به بازار مواد غذایی رسید

شروین اشیدری: بازار مواد غذایی در روزهای اخیر بار دیگر در برابر یکی از آشناترین عوامل اثرگذار بر قیمت‌ها قرار گرفته است؛ نوسان قیمت ارز. اگرچه در نگاه نخست ممکن است افزایش قیمت یک کالای مصرفی مستقیماً به عملکرد فروشندگان، عمده‌فروشان یا خرده‌فروشان نسبت داده شود، اما واقعیت بازار پیچیده‌تر از آن است. قیمت کالا در مسیر رسیدن از تولیدکننده یا واردکننده به مصرف‌کننده، از حلقه‌های متعددی عبور می‌کند و تغییر هزینه در نخستین حلقه‌ها، به‌تدریج خود را در قیمت نهایی نشان می‌دهد.

در چنین شرایطی، بازار مواد غذایی با یک تناقض مهم روبه‌روست؛ از یک سو، نشانه‌ای از کمبود گسترده بسیاری از کالاها دیده نمی‌شود و زنجیره تأمین همچنان در حال فعالیت است و از سوی دیگر، قیمت برخی اقلام در فاصله کوتاهی تغییر می‌کند. همین مسئله باعث شده است که تفاوت میان «کمبود کالا» و «افزایش قیمت» بیش از گذشته اهمیت پیدا کند. ممکن است کالایی به‌وفور در بازار وجود داشته باشد، اما هزینه جایگزینی آن برای واردکننده یا تولیدکننده افزایش یافته باشد و همین موضوع، قیمت عرضه را بالا ببرد.

در واقع، بازار مواد غذایی تنها با مسئله موجودی کالا مواجه نیست؛ بلکه هزینه تأمین، قیمت ارز، قیمت مواد اولیه، هزینه واردات، شرایط تولید و انتظارات فعالان اقتصادی نیز در تعیین قیمت نهایی نقش دارند. از همین رو، برای بررسی وضعیت قیمت مواد غذایی باید به جای تمرکز صرف بر قفسه فروشگاه‌ها، کل زنجیره‌ای را دید که کالا را از مبدأ تولید یا واردات به سفره خانوار می‌رساند.

با توجه به موجودی برخی کالاها در کف بازار، به‌دنبال نوسانات ارزی، قیمت برخی کالاها افزایش پیدا کرده است

افزایش قیمت بدون کمبود؛ تناقضی که باید فهمید

یکی از برداشت‌های رایج در بازار این است که هرگاه قیمت کالایی افزایش پیدا می‌کند، حتماً کمبود آن وجود دارد. اما اقتصاد بازار نشان می‌دهد که افزایش قیمت الزاماً به معنای کاهش عرضه نیست.

قیمت می‌تواند در شرایطی افزایش پیدا کند که کالا همچنان در بازار موجود باشد. اگر هزینه تولید یا واردات بالا رفته باشد، فروشنده ممکن است همان مقدار کالا را با قیمت بیشتری عرضه کند. در چنین وضعیتی، بازار با کمبود فیزیکی مواجه نیست، اما هزینه اقتصادی تأمین کالا افزایش یافته است.

این مسئله در مورد کالاهایی که به مواد اولیه وارداتی وابسته‌اند اهمیت بیشتری دارد. ممکن است تولید همچنان ادامه داشته باشد، واردات نیز متوقف نشده باشد و کالا در شبکه توزیع جریان داشته باشد، اما افزایش هزینه‌های مرتبط با تأمین، قیمت نهایی را تغییر دهد.

در نتیجه، دو مفهوم موجود بودن کالا و ارزان بودن کالا نباید با یکدیگر اشتباه گرفته شوند. ممکن است بازار از نظر حجم عرضه شرایط مناسبی داشته باشد، اما قیمت‌ها تحت تأثیر هزینه‌های بالاتر قرار گرفته باشند.

این تمایز از آن جهت اهمیت دارد که سیاست‌گذاری در برابر کمبود و سیاست‌گذاری در برابر تورم قیمتی یکسان نیست. برای مقابله با کمبود باید بر تأمین و عرضه تمرکز کرد، اما برای کنترل افزایش قیمت ناشی از هزینه‌ها، مجموعه گسترده‌تری از متغیرهای اقتصادی باید مورد توجه قرار گیرد.

بازار مواد غذایی در انتظار ثبات

واقعیت این است که بازار مواد غذایی بیش از هر چیز به ثبات نیاز دارد. تولیدکننده برای برنامه‌ریزی تولید، واردکننده برای تأمین کالا، توزیع‌کننده برای خرید و فروش و مصرف‌کننده برای تنظیم بودجه خانوار، همگی به پیش‌بینی‌پذیری نیاز دارند. نوسان‌های مکرر، تصمیم‌گیری را برای تمام حلقه‌های بازار دشوار می‌کند. تولیدکننده نمی‌داند هزینه تولید در ماه‌های آینده چه خواهد بود، واردکننده با عدم قطعیت در هزینه تأمین مواجه است و فروشنده نیز نمی‌تواند به‌راحتی قیمت جایگزینی کالا را پیش‌بینی کند.

در چنین فضایی، حتی اگر کالا در بازار موجود باشد، نااطمینانی می‌تواند به عاملی برای افزایش احتیاط فعالان اقتصادی تبدیل شود. این احتیاط در نهایت ممکن است رفتار بازار را تغییر دهد و روند قیمت‌ها را تحت تأثیر قرار دهد.

از این رو، ثبات ارزی و کاهش نااطمینانی اقتصادی، تنها یک مطالبه در سطح کلان اقتصادی نیست؛ بلکه آش‌ر آن می‌تواند تا کوچک‌ترین خرید روزانه خانوارها نیز امتداد پیدا کند.

سخن پایانی

بازار مواد غذایی را نمی‌توان صرفاً با نگاه کردن به قیمت یک کالا در یک فروشگاه تحلیل کرد. پشت هر عددی که روی برچسب یک محصول دیده می‌شود، زنجیره‌ای از هزینه‌ها، تصمیم‌ها و شرایط اقتصادی قرار دارد؛ از تولید و تأمین مواد اولیه گرفته تا واردات، حمل‌ونقل، انبارداری، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی.

نوسان قیمت ارز نیز در بسیاری از کالاها می‌تواند از مبدأ زنجیره آغاز شود و با فاصله زمانی به بازار مصرف برسد. به همین دلیل، افزایش قیمت الزاماً نشانه کمبود کالا یا افزایش حاشیه سود حلقه توزیع نیست؛ همان‌طور که وجود کالا در بازار نیز به معنای مصون بودن آن از افزایش هزینه‌های تأمین نیست.

در این میان، مهم‌ترین مطالبه بازار، ثبات و پیش‌بینی‌پذیری است. هرچه زنجیره تأمین منظم‌تر و فضای اقتصادی باثبات‌تر باشد، امکان برنامه‌ریزی برای تولید، واردات، توزیع و مصرف نیز بیشتر خواهد شد.

تغییرات اقتصادی، از قیمت ارز و هزینه واردات گرفته تا قیمت مواد اولیه و هزینه توزیع، در یک عدد ساده خود را نشان می‌دهد: قیمت کالایی که مردم برای خرید آن به بازار می‌روند. کنترل پایدار این قیمت نیز نه از آخرین حلقه، بلکه از مدیریت مجموعه عواملی آغاز می‌شود که پیش از رسیدن کالا به‌دست مصرف‌کننده شکل گرفته‌اند.

وقتی تأمین دارو به ارز گره می‌خورد

مواد غذایی ظاهر شود. این فاصله زمانی نیز برای همه کالاها یکسان نیست. محصولی که در انبار موجود است ممکن است برای مدتی با قیمت قبلی عرضه شود، در حالی که محصولی که به‌تازگی خریداری شده، با هزینه جدید وارد چرخه توزیع می‌شود.

همین موضوع توضیح می‌دهد که چرا افزایش قیمت ارز الزاماً در همان روز و به یک اندازه روی تمام کالاهای موجود در بازار اثر نمی‌گذارد. بخشی از کالاها با قیمت‌های قبلی خریداری شده‌اند و تا زمان پایان موجودی آنها، امکان عرضه با قیمت پیشین وجود دارد. اما زمانی که نوبت به خرید مجدد می‌رسد، قیمت جدید تأمین کالا خود را در بازار نشان می‌دهد.

■ انبارها؛ ضربه‌گیر کوتاه‌مدت بازار
موجودی انبارها یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده سرعت انتقال نوسانات هزینه به بازار است. زمانی که عمده‌فروش، فروشگاه یا توزیع‌کننده کالا را پیش‌تر خریداری کرده باشد، افزایش هزینه تأمین لزوماً بلافاصله در قیمت فروش آن کالا منعکس نمی‌شود.

حلقه‌های توزیع؛ متهم همیشگی افزایش قیمت؟

می‌تواند قیمت فروش نهایی را افزایش دهد. البته این موضوع به معنای بی‌اهمیت بودن نظارت بر شبکه توزیع نیست. شفافیت در قیمت‌گذاری، جلوگیری از تخلف و نظارت بر حاشیه سود همچنان اهمیت دارد. اما برای تحلیل ریشه‌ای افزایش قیمت، باید مسیر کالا از مبدأ تا مصرف‌کننده بررسی شود. در واقع، قیمت درج‌شده در قفسه فروشگاه آخرین حلقه یک زنجیره است، نه نقطه آغاز آن.

■ فاصله میان قیمت بازار و قدرت خرید مردم
در نهایت، آنچه برای خانوار اهمیت دارد، نه سازوکار پیچیده زنجیره تأمین، بلکه رقمی است که هنگام خرید می‌پردازیم. افزایش قیمت مواد غذایی مستقیماً بر بودجه خانوار اثر می‌گذارد و در شرایطی که درآمدها با سرعت مشابهی رشد نکنند، نتیجه آن

افزایش قیمت برخی کالاها ناشی از نوسانات ارزی است

است مصرف‌کننده نهایی تصور کند عمده‌فروش یا خرده‌فروش باعث افزایش قیمت شده است، در حالی که افزایش قیمت در بسیاری از موارد از حلقه نخست زنجیره، یعنی تولید و واردات، آغاز شده است.

■ بیشتر کالاها هنوز افزایش قیمت نداشته‌اند
رئیس اتحادیه صنف بنکداران مواد غذایی تهران درباره میزان افزایش قیمت مواد غذایی نیز اظهار کرد: بیشتر محصولات ما هنوز روند افزایشی نداشته‌اند، چراکه بخشی از کالاها از قبل خریداری شده و در انبارها دپو بوده است. وی افزود: با این حال، در برخی کالاها شاهد تغییر روند قیمت هستیم. برای مثال، در مورد برنج ایرانی، چند روز قبل شاهد روند کاهشی قیمت در بازار بودیم، اما اکنون برعکس، روند افزایشی را مشاهده می‌کنیم. کنگری تأکید کرد: درحال حاضر کمبود کالا در بازار نداریم، اما با وجود تأمین مناسب، قیمت برخی محصولات افزایش پیدا کرده است.

■ برنج ایرانی از ۴۲۰ به بالای ۴۹۰ هزار تومان رسید
وی با اشاره به آخرین وضعیت قیمت برنج ایرانی گفت: حدود ۱۰ روز پیش، برنج ایرانی درجه یک در بازار بنکداری با قیمت بالاتر از ۴۴۰ هزار تومان عرضه نمی‌شد، اما اکنون قیمت آن به بالای ۴۹۰ هزار تومان رسیده است. کنگری ادامه داد: درحال حاضر بهترین نوع برنج ایرانی در عمده‌فروشی‌ها حدود ۴۹۰ تا ۵۰۰ هزار تومان عرضه می‌شود. این افزایش قیمت به نوسانات ارزی برمی‌گردد، چراکه مواد اولیه و موارد مرتبط با تأمین این کالا تحت تأثیر قیمت ارز قرار دارد و در نهایت این تغییرات بر قیمت تمام‌شده اثر می‌گذارد.

در بسیاری از مواقع، وقتی مصرف‌کننده با افزایش قیمت مواجه می‌شود، نخستین نقطه‌ای که مورد توجه قرار می‌گیرد، فروشگاه یا فروشنده نهایی است. این واکنش طبیعی است، زیرا مصرف‌کننده افزایش قیمت را در آخرین حلقه زنجیره مشاهده می‌کند. اما قیمت نهایی محصول حاصل عملکرد یک حلقه واحد نیست.

یک کالا ممکن است از تولیدکننده به توزیع‌کننده، سپس به عمده‌فروش و در نهایت به خرده‌فروش برسد. هر یک از این حلقه‌ها هزینه‌هایی دارند و سهم مشخصی از قیمت نهایی را تشکیل می‌دهند.

بنابراین اگر قیمت کالا در ابتدای زنجیره افزایش پیدا کند، آثار آن در مراحل بعدی نیز نمایان خواهد شد. حتی اگر حلقه‌های توزیع هیچ تغییری در حاشیه سود خود ایجاد نکنند، افزایش قیمت خرید

رضا کنگری، رئیس اتحادیه صنف بنکداران مواد غذایی تهران، درباره آخرین وضعیت بازار مواد غذایی به **سمنس** گفت: یک‌سری نوسانات قیمتی ناشی از افزایش قیمت ارز است، اما در سایر کالاها هیچ مشکلی نداریم و زنجیره تأمین در کنار زنجیره تولید، فعالیت خود را به نحو احسن ادامه می‌دهد. وی افزود: مشکل خاصی در بازار نداریم و هم واردات به نحو مطلوب در حال انجام است و هم توزیع کالا بدون مشکل ادامه دارد. کنگری با اشاره به تغییرات قیمت برخی کالاها اظهار کرد: با توجه به موجودی برخی کالاها در کف بازار، قیمت تعدادی از محصولات پیش از این روند کاهشی داشت، اما متأسفانه به‌دنبال نوسانات ارزی، قیمت برخی کالاها افزایش پیدا کرده است.

■ افزایش قیمت از مبدأ تا تأمین کالا آغاز می‌شود
رئیس اتحادیه صنف بنکداران مواد غذایی تهران با بیان اینکه افزایش قیمت بسیاری از کالاها به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم با قیمت ارز ارتباط دارد، گفت: تقریباً تمام کالاهایی که در کف بازار هستند، به ارز مرتبط‌اند؛ چه خود کالا مستقیماً وارداتی باشد و چه مواد اولیه آن با ارز تأمین شود. بنابراین این موضوع در نهایت بر قیمت تمام‌شده کالا تأثیر می‌گذارد. وی ادامه داد: این افزایش قیمت از منبع تأمین، یعنی تولیدکننده یا واردکننده، آغاز می‌شود و از همان‌جا استراتژی می‌خورد و تا رسیدن کالا به مصرف‌کننده نهایی ادامه پیدا می‌کند. کنگری تصریح کرد: در حلقه توزیع، حاشیه سودهای قانونی برای فعالان این بخش تعریف شده و کالا بر اساس همان حاشیه سود قانونی عرضه می‌شود. بنابراین ممکن